

Tien jaar geleden begon Noa Lodeizen (32) met capoeiralessen voor jonge gevangenen in Kaapstad. Inmiddels is ze directrice van Young in Prison, een stichting die creatieve en educatieve workshops organiseert voor gedetineerde kinderen in ontwikkelingslanden. INTERVIEW **MARIT DE WIT** FOTOGRAFIE **BRENDA VAN LEEUWEN**

'ER IS EEN
VORM VAN
NAÏVITEIT
NODIG OM DIT
WERK
VOL
ENTHOUSIASME
TE BLIJVEN
DOEN'

'IN POLLSMOOR
PRISON ZAG IK
KAALGESCHOREN
JONGENS, ONDER
DE SCHURFT, OP
BLOTE VOETEN EN
GEÏNTIMIDEERD
DOOR GROTE
HERDERSHONDEN'

In Pollsmoor Prison in Kaapstad rook ik de geur voor het eerst: een mengeling van zweet en verschraalde urine, die elke gevangenis kenmerkt. Ik stapte

binnen op de afdeling *maximum security* voor volwassenen, waar de sfeer grimmig was. Bang was ik niet, wel gespannen. Uit de vele celraampjes bungelden touwtjes met daaraan volgestopte sokken, die gedetineerden onder luid geschreeuw van de ene cel naar de ander slingerden, en binnenhaalden. De manier om met elkaar te communiceren en dingen zoals sigaretten door te geven, weet ik nu.

De bewakers brachten me naar een grote lege zaal met een smerige vloer. Opeens kwamen er zo'n 250 jongens binnen. Kaalgeschoren, onder de schurft en op blote voeten. Een bewaker schreeuwde dat ze moesten hurken en iedereen schoot in dezelfde houding. Grote herdershonden intimideerden de gevangenisjeugd.

Daarna volgde een rondleiding langs de cellen, een lange gang met aan beide kanten smerige hokken met roestige stapelbedden zonder lakens. Van alle kanten probeerden de jongens mijn aandacht te trekken, hun magere armen door de tralies naar me uit stekend.

Steekpartijen, diefstal, verkrachtingen en moord

Dat was tien jaar geleden. Ik liep stage in Kaapstad bij een organisatie die zich bezighield met straatkinderen, en een onderdeel daarvan was een rondleiding door de gevangenis. Om een goed beeld te krijgen van het straatleven trokken we 24 uur per dag met de kinderen op. Een van hen was de 12-jarige William. Toen ik hem leerde kennen, zoog hij nog op zijn duim. Hij was na een ruzie met zijn alcoholistische moeder weggevloden van huis, gaan zwerven en in het drugscircuit terechtgekomen. Dat harde, dat sommige straatkinderen kunnen hebben, vertoonde hij nog niet. Maar dat veranderde toen hij begon met lijm snuiven. Om te overleven had hij soms sex met volwassen mannen, die hem daarvoor betaalden. Meerdere malen bracht ik hem naar een *shelter*, de opvang voor straatkinderen, maar altijd belandde hij weer op straat. En uiteindelijk kwam hij in de Pollsmoor gevangenis terecht, waar ik hem opzocht.

Steekpartijen, diefstal, verkrachtingen, moord en bendeoorlogen zijn daar aan de orde van de dag. Oorspronkelijk is het een gevangenis voor volwassen gedetineerden, maar door ruimtegebrek zitten er zo'n tweeduizend jongeren vanaf 13 jaar vast.

De kinderen werden er volledig aan hun lot overgelaten, wat me zeer aangreep. Het schoonmaken van de cellen was hun enige dagelijkse vermaak. En daar maakten ze dan ook een spelletje van, verzinnen er een dansje bij en zongen liedjes. In dezelfde periode had ik bij een paar Brazilianen in Kaapstad

een capoeiraworkshop gevolgd. Ik besloot om deze te introduceren bij de jongeren in Pollsmoor. Er zitten immers zo veel mooie aspecten aan capoeira: zelfbeheersing, het contact met anderen, muziek en creativiteit.

De gevangenisleiding ging akkoord. Hoe makkelijk dat ging, was misschien nog wel het gekste. Ze lieten me direct alleen met de jonge gevangenen. Niet alleen de kinderen vonden het geweldig, ook de bewakers. Dus vroeg men of ik niet meer workshops kon organiseren. Samen met mijn broer Ruben, die kunstenaar is, besloot ik om een vloerschildering te maken. Ik schreef brieven naar vrienden van mijn ouders om geld bij elkaar te krijgen voor de verf. En uiteindelijk hebben we samen met 25 lokale kunstenaars een immens groot ganzenbordspel ontworpen waar ruim driehonderd kinderen aan meededen.

Dunne lijn tussen goed en kwaad

Ik heb altijd een zwak gehad voor de underdog. Voor mensen, of dieren die zich niet kunnen verweren. Als 6-jarige viste ik tijdens de zomervakantie samen met mijn zus Rifka alle beestjes uit het zwembad en die verzorgden we dan in een kartonnen ziekenhuis.

Toen ik wat ouder was, schreef ik brieven aan de burens. Dat ze geen rotzooi meer op straat mochten gooien, want dat was slecht voor het milieu. En ik heb nog een tijdje geprobeerd om alle kinderen uit de klas een Foster Parents-kindje te laten adopteren. Heel *pusby* was ik daarin. Ik sprak iedereen aan op zijn verantwoordelijkheid. Dat er kinderen waren die dat niet wilden, kon ik me niet voorstellen.

Mijn ouders waren niet overdreven idealistisch, maar wel bewust. Mijn moeder zorgde voor de kinderen en mijn vader is beeldend kunstenaar. Bijna zijn hele Joodse familie is vermoord tijdens de Tweede Wereldoorlog. Desondanks is zijn wrok tegen de Duitsers met de jaren minder geworden. Van hem kreeg ik mee dat de scheidslijn tussen goed en kwaad, dader en slachtoffer, heel dun kan zijn.

Het idee voor Young in Prison ontstond toen Clea, een vriendin van mijn broer Ruben die wist wat we in Zuid-Afrika deden, vertelde over haar bezoek aan het cellenhuis in Suriname, een voormalig slachthuis waar jonge delinquenten vastzitten. Sinds mijn eerste bezoek aan Pollsmoor organiseerde ik al een tijd workshops in Zuid-Afrika. Moesten we het niet groter maken? Clea had een uitgebreid netwerk en kende Don Akkermans, de uitgever van de *Goede Doelen Gids*, die allerlei connecties had. Binnen no time was de stichting Young in Prison een feit. Ons doel: kinderen in gevangnissen uitzicht bieden op een toekomst in vrijheid door middel van creatieve en educatieve workshops. We begonnen in Zuid-Afrika, een jaar later volgde Suriname, daarna Colombia, en sinds een jaar zijn we ook actief in Malawi. We werken samen met lokale organisaties, die we vanuit Nederland on-

dersteunen. Bijvoorbeeld door het aanvragen van subsidie. ▶

De lokale staf bestaat vaak uit jonge mensen, soms ex-gedetineerden, die zich makkelijk kunnen verplaatsen in de jongeren.

Bananen voor de kinderen? Opgegeten door de bewakers

De afgelopen tien jaar hebben we wereldwijd 15.000 jongeren en kinderen geholpen. Ze krijgen bijvoorbeeld in de gevangenis begeleiding van een persoonlijke coach bij het vinden van een stage of baan. De jongeren die zijn vrijgelaten proberen we via die coach een tijdje te volgen.

Het blijft echter lastig meten wat de echte impact is van ons werk in de gevangenis. Die wordt namelijk pas daarbuiten zichtbaar. Als jongeren vrij zijn en weer moeten deelnemen aan de samenleving. Dan blijkt of ze weerbaarder zijn geworden. Hoe meet je dat? Dat valt wetenschappelijk bijna niet te bewijzen.

Natuurlijk weet ik dat Young in Prison niet alle problemen kan oplossen. Er is altijd een percentage dat terugvalt in de criminaliteit. En het begeleiden van zwakbegaafde kinderen vraagt echt om een andere aanpak. Bovendien zijn sommige kinderen te getraumatiseerd. Die hebben bijvoorbeeld gezien hoe hun ouders zijn vermoord.

Maar het meest frustrerende in dit werk zijn de autoriteiten, waar we constant tegenaan lopen. Een simpel voorbeeld: we kopen bananen voor de jongeren en dan blijkt de helft te zijn verdwenen. Die is dan verdeeld onder de bewaking. Of een bewaker die liever onder een boom blijft zitten dan dat hij ons begeleidt naar de cellen. Soms wil een gevangenisdirecteur per se bij het gesprek met een jongere aanwezig zijn, zeker als er een camera draait. Het is de bedoeling om een diepteinterview af te nemen zodat we bijvoorbeeld een workshop kunnen evalueren. Maar door de aanwezigheid van zo'n man wordt het een gesprek van niks. Het voelt dan alsof ik een verhoor afneem. En een kind zal altijd zeggen dat hij goed wordt behandeld. Terwijl ik weet dat het niet zo is.

Het gebeurt nog steeds dat ik niet helemaal serieus wordt genomen. Mensen schatten me vaak jonger in dan ik ben. Bezoek ik samen met een mannelijke collega de direc-

tie, dan richten ze eerst het woord tot hem. Of ze leggen overdreven veel aan me uit. Vooral in Malawi zijn ze gevoelig voor hiërarchie. Daarom zeg ik daar nu sneller dat ik de directeur ben. Gênant, maar het helpt wel.

Nieuwe hoop door te hiphoppen

Onlangs was ik in Colombia voor een werkbezoek en sprak ik met de 15-jarige Pablo. Jarenlang zwierf hij over straat en was hij verslaafd aan drugs. Via via had hij gehoord dat de politie naar hem op zoek was om hem te vermoorden. Volgens hem gebeurt het in Bogota regelmatig dat de overheid speciale moordbrigades inhuurt om straatkinderen te laten verdwijnen. Ze zien hen puur als overlast, en daar willen ze vanaf.

Om uit handen te blijven van de politie, meldde Pablo zich zelf aan bij de jeugdinstelling Hogares Claret in Bogota. Daar stortte hij zich vol overgave op het rappen dankzij een hiphopworkshop. Dit gaf hem een nieuwe richting, zei hij, en de jongerenwerkers vormden een nieuwe familie die hij vertrouwde. Na een jaar in de gevangenis ging hij terug naar school. Ook bezocht hij zijn oude school om te vertellen over zijn leven. Daar waren ze geschokt, omdat iedereen dacht dat hij al dood was.

Soms werkt een project niet. Een in Zuid-Afrika succesvol geïntroduceerd project met coaches uit het bedrijfsleven kwam in Colombia totaal niet van de grond. De oorzaak? Hoe hard de hoogopgeleide coaches hun best ook deden, het lukte hen niet te levelen met de jongeren. Die vertrouwden hen niet. Misschien zijn Colombiaanse jongeren minder gevoelig voor autoriteit. Vaak belandden ze al op heel jonge leeftijd in de gevangenis, soms zelfs al vanaf 6 jaar. Ze zijn verslaafd, zwerven over straat of dreigen in de prostitutie te raken.

Toch ben ik niet lang teleurgesteld als een project mislukt. Het is, hup, schouders eronder en doorgaan.

De afgelopen jaren ben ik wel sceptischer geworden. Ik ga niet meer vanuit mijn enthousiasme alles aan. Zeker tijdens de beginfase van Young in Prison liep het daardoor soms mis. In Zuid-Afrika is een keer de verkeerde persoon er met het geld vandoor gegaan. Een pijnlijke les, waar ik keihard van heb geleerd.

Sinds de komst van mijn dochter, Luar, ben ik voorzichtiger geworden. Ondanks

'VAAK BELANDDEN ZE AL OP HEEL JONGE LEEFTIJD IN DE GEVANGENIS, SOMS ZELFS AL VANAF 6 JAAR'

'IN MALAWI ZITTEN
KINDEREN VAST
VOOR HET STELEN
VAN EEN MOBIELE
TELEFOON.
NIEMAND NEEMT
DE MOEITE HUN
DOSSIER TE
BEKIJKEN'

het feit dat ik me nog nooit bedreigd heb gevoeld, zal ik niet meer zo snel een nacht met zwerfkinderen op straat doorbrengen. Of alleen een krottenwijk ingaan. Een keer riep een gedetineerde uit Pollsmoor dat hij me nog wel een keer buiten zou tegenkomen. Maar dat was pesten, meer niet. En William, de Zuid-Afrikaanse straatjongen, stal uiteindelijk mijn telefoon. Tsjja, ik liet hem alleen met mijn mobiel en hij rook zijn kans. Nu zou ik een jongere niet meer in de gelegenheid brengen.

Universiteitsexamen in de cel

Ik probeer om Luar de waarden mee te geven die ik belangrijk vind. Dat goed en kwaad niet bestaat, bijvoorbeeld. Daarom lees ik ook geen sprookjes voor, want daarin zijn de mooie mensen altijd goed en de slechte altijd lelijk. Gelukkig denkt mijn vriend Renato er precies hetzelfde over als ik. Laatst zagen we hoe er bij ons in de straat een man werd gearresteerd. "Wat een stoute jongen," zei ze. Dan probeer ik toch de situatie te nuanceren. Ja, hij heeft iets stouts gedaan. Maar daar wordt hij nu wel voor opgepakt. En we maken geen insecten dood. Dat vind ik nog steeds. Gelukkig zag ik laatst hoe ze alle beestjes uit de sloot redde. Dus het werpt zijn vruchten af.

Een paar keer per jaar ga ik een week op reis om de buitenlandse gevangenen te bezoeken. Dan spreek ik met jongeren, de hulpverleners en het gevangenispersoneel over de projecten. Bijna altijd kom ik vol energie terug, omdat iedereen zo dankbaar is voor de workshops. En ik kan me steeds beter afsluiten voor alle ellende die ik zie. Een keer heb ik moeten huilen. Dat was om Brian – de slimste jongen van het dorp – die hoe dan ook zou gaan studeren. Ik ontmoette hem tijdens een workshop in Malawi. We deden een kaartspel waarbij iedereen een kaart moest uitkiezen die iets over zijn moeder vertelde. Brian maakte daar een schilderij bij. Een man met een pleister op zijn neus. Ik vroeg wat dat met zijn moeder te maken had. En hij vertelde dat hij per ongeluk zijn vader had doodgeslagen met een stok toen hij zijn moeder wilde beschermen. Ondanks de hevig bloedende wond gingen ze pas de volgende ochtend naar het ziekenhuis. Waarschijnlijk omdat zijn vader te dronken was geweest. Maar daar wilden ze pas helpen als Brian en zijn ouders langs het politiebureau waren geweest. Drie uur later overleed zijn vader. En kwam Brian in de gevangenis terecht. Toen ik later zijn moeder sprak, omdat ik nieuwsgierig was naar haar kant van het verhaal, vertelde zij precies hetzelfde. Hoe het hele dorp zijn hoop had gevestigd op Brian. En dat ze niet boos op hem was. Onlangs zag ik hem weer. Geen iel jochie meer, maar een stevige jongeman in pak. Een twintiger die veterinaire geneeskunde studeert. In de gevangenis had hij examens gedaan voor

de universiteit, vertelde hij. En was aangenomen. Llink-presentatrice Froukje Jansen die voor haar reisprogramma Malawi bezocht, was zo geraakt door zijn verhaal dat ze een advocaat voor hem betaalde, waarna hij redelijk snel vrijkwam.

Vast om een gestolen mobieltje

Ik hoop dat overheden gaan inzien dat het opsluiten van kinderen geen oplossing is. Dat je daarmee het probleem alleen maar verergert. Je kunt ze beter vaardigheden leren en hun eigenwaarde teruggeven. Dat is een investering ja, maar moet je ze dan opgeven? Eenmaal in de gevangenis ben je voor het leven getekend. Voor de maatschappij blijf je altijd die ex-gevangene. Ook al ben je pas 15.

Zo'n gevangenis is echt de *university of crime*, zoals ze het in Zuid-Afrika noemen. Kinderen leren daar niets anders. De meesten zien het gevangenisleven als een computerspelletje. Kijken op tegen de benedelden en willen niets liever dan erbij horen. In Pollsmoor moet je daarvoor laten zien dat je een man bent en iemand anders neersteken.

Iedereen verdient een tweede kans, vind ik. Ja, ook degenen die een moord hebben gepleegd. Maar vaak gaat het om iets heel anders. In Malawi zitten bijvoorbeeld kinderen vast vanwege het stelen van een mobiele telefoon. Niemand neemt de moeite om hun dossier te bekijken. Er zijn ongetwijfeld mensen die me naïef vinden. Maar ik zie dat niet per se als negatief. Er is een zekere vorm van naïviteit nodig om dit werk elke keer weer vol enthousiasme te doen. Als ik van tevoren alleen maar beren op de weg zie, schiet het niet op. Kinderen kunnen nog veranderen. En ik hoor de andere kant van het verhaal. Neem Brian: wat zou jij gedaan hebben in zijn situatie?

Voor het eerst krijgt Young in Prison dit jaar geen subsidie van de overheid. Daar kan ik soms wel wakker van liggen. In Nederland werken mijn zakelijk partner, Raoul Nolen, en ik met twintig vrijwilligers. We zullen nog meer donateurs en sponsors moeten vinden, op een meer creatieve manier fondsen moeten werven. Zo organiseerden we het afgelopen jaar voor de vierde keer de YIP Art fotoveiling in Christie's: honderd fotografen, onder wie Cornelia Tollens, Erwin Olaf en Carli Hermès, doneerden belangeloos een van hun foto's. Maar liefst 109.000 euro bedroeg de opbrengst. Hopelijk wordt de komende veiling minstens zo succesvol. Om me heen heb ik al veel soortgelijke organisaties failliet zien gaan. Pijnlijk. Want het gaat niet eens om zoveel geld. Zeker niet als je het vergelijkt met de grote investeringen die de overheid doet in bijvoorbeeld de Noord-Zuid lijn. Zelf kan ik als directeur net aan mijn rekeningen betalen. Maar dat is mijn keuze. Ik zou niet kunnen werken puur voor het geld. Ik wil wat bijdragen aan de wereld, en me-